

Sajamski VODIČ

Danas
PISMO=GLAVA

HUŠANG MORADI KERMANI: U mojim delima nema fikcije

Jelena Tasić

Moj život bio je jako težak. Sam sam sebe odgajio. Nisam imao roditelje, kao mali sam se susreo sa nemaštinom i siromaštvom. Kroz sve te faze svog života sam sam sebi krčio put, tako da je svo to moje iskustvo pomoglo da kroz razne likove bude opisano u mom delu. Nekad je to Madžid, nekad neko drugi. Sve što sam napisao je iz ličnog iskustva i može se reći da najvećim delom autobiografsko. Puno sam čitao, ali ono čega se nikad neću odreći i ne mogu da zaboravim su Čehov i Hemingvej i, na neki sebi svojstven način, Carli Čaplin – opisuje sebe u razgovoru za *Danas* Hušang Moradi Kermani, jedan od vodećih iranskih pisaca za decu i omladinu, gost 64. Međunarodnog beogradskog sajma knjiga.

Na sajamsko predstavljenje njegovih *Madžidovih priča*, u prevodu Aleksandra Dragovića i izdanju *Službenog glasnika*, došle su i Kermanijeve srpske kolege po žanru, koje nisu krile da na njegov dolazak u Beograd čekaju od 2016, kad je Iran bio zemlja počasni gost Beogradskog sajma. Kermani, koji u svojoj otadžbini ima status *ličnosti za sva vremena* u oblasti literature za decu i omladinu, napisao je 168 priča o dečaku Madžidu, od kojih su 22 ušle u srpsko izdanje. *Madžidove priče* za malu i veliku decu, prevedene na 12 jezika, u Iranu imaju kulturni status, doživle su radio i TV izdanje, čije je emitovanje obeležilo detinjstva više generacija iranske dece i praznilo ulice iranskih gradova.

■ Čime objašnjavate popularnost priča o dečaku Madžidu, šta je to

magično u njemu da toliko traje i svi ga vole?

– To treba da kažu čitaoci i oni koji su gledali nešto od tih ekranizovanih priča. Kao pisac ja znam u čemu ja tajna, ali to njih treba da pitamo. Mi u persijskom jeziku imamo izreke koje kažu da „ni jedan prodavac mlečnih proizvoda neće reći kupcu da mu je mleko kiselo“ i da je „mošus ono što miriše i samo po sebi

govori šta je, a ne ono što kaže prodavac“. Sa druge strane, kao književnik mogu da kažem da ta magija leži u tome što Madžidove avanture, u koje on stalno upada,

imaju emocionalni naboj i, ako je priča tužna i dirljiva, ja to malo *filujem* sa nekom šalom. Ili kad je nešto previše dramatično, ja ubacim nešto relaksirajuće. Nikad ne dozvoljavam da prevlada samo jedno osećanje. Možda takav spoj, a sve je realistično, ništa nije fikcija, priče su devedeset pet posto autobiografija autora, daje verovatno formulu koja je uspešna.

■ Zbog čega Madžid, iako je dete, u nekim situacijama ima smirenost i mudrost odraslog čoveka?

– Zato što mu niko nije rekao – „Ti si moj sin, moje lepo dete“, nego je sam sebe podigao. Bio je prinuđen da sam sebe odgoji. To je zapravo iskustvo koje govori iz njega. Mora sam da „zagrizem nekoliko puta veći zalogaj nego što su mi usta“. Zato je on prosto samonikli Madžid.

■ U Iranu imate status „ličnosti za sva vremena“. Šta to znači i koliko je to obavezujuće za pisca?

– Ja sam pisac, a poruka koja prožima celo moje delo je ljudska i humana, bez obzira na to šta smo i ko smo. Mi dolazimo na svet nagi – bez odeće. Nju kasnije dobijamo od roditelja, zajednice, sredine, nacije,

Foto: Stanislav Mijlović

etnosa, religije... Gledam čoveka kao primarno biće. U kakvu god odeću da uđe on ostaje takav kakav je – njegova suština se ne menja. To je moja poruka koju sledim i kao *ličnost svih vremena* u književnosti u Iranu. To nije neka privilegija. Izabran sam takođe da budem ambasador mira i meni to, možda, više imponuje, jer se na jedan prirodni način povezuje sa mojom osnovnom porukom da smo mi svi ljudi isti. Zbog toga sam omiljen ne samo kod Iranaca, nego sam pisac kog rado čitaju i Jevreji, zaratrustrijanci, hrišćani... Nisam ni usko ograničen pisac koji tako gleda na život zbog toga mi je pripala čast da budem ambasador mira.

■ Prošle godine bili ste nominovani za nagradu „Astrid Lindgren“ – najznačajniju evropsku književnu nagradu u ovom žanru. O čemu sada pišete?

– Ostavio sam pisanje. Aktivno sam bio pisac 50 godina i onda sam shvatio da je vreme da prestanem,

Možda se neka nagrada i „uda“ za mene i ne ostanem sam

jer mi je ponestalo ideja. Pogotovo što sam uvek stvarao nešto novo i originalno. Sad neću ništa da improvizujem. Ako mi nešto dođe kao ideja i što može da bude zanimljivo i originalno, možda se vratim pisanju. Zasad tako stoje stvari. Bio sam nominovan ne samo za nagradu *Astrid Lindgren*, nego i za *Andersenovu nagradu* – tri ili četiri puta, ali nikad je nisam dobio. Dođe do nominacije i na tome se završi. To je kao neka *mlada* koja se stalno zaručuje – popije se čaj, porazgovara, prosci odu i ona ostane sama. Sad imam informaciju iz jednog iranskog instituta za književno stvaralaštvo ili tako nešto, da se sprema procedura da me

LIČNOST SVIH VREMENA

Sajamski gost *Službenog glasnika* Hušang Moradi Kermani (1944), rodom je iz sela Sirču u pokrajini Kerman. Školovao se u Keršanu i Teheranu. Njegova najpoznatija dela su: *Madžidove priče*, *Čizme*, *Palma*, *Priča o toj bačvi*, *Pećnica*, *Krčag*, *Mamini gosti*, *Ti ovde nisi stranac*, *Slatki džem*... Kermanijeve knjige prevedene su na engleski, nemački, francuski, španski, holandski, arapski i jermenski jezik. Prema njegovim pričama snimljena su 33 TV i bioskopska filma koji su prikazani na iranskim i međunarodnim festivalima. Kermani je dobitnik mnogobrojnih nacionalnih i međunarodnih nagrada, a 2018. u *Kembriđu* je dobio i priznanje za pet decenija širenja persijskog jezika i književnosti. Pre 14 godina u Iranu je izabran za *ličnost svih vremena* u oblasti literature za decu i omladinu. Ideju da se Kermanijeve *Madžidove priče* pojave i pred srpskim čitaocima pokrenuo je bivši direktor *Iranskog kulturnog centra* u Srbiji, pokojni Mohsen Solejmani.

imenuju za *Nobelovu nagradu*. Možda se neka nagrada i *uda* za mene i ne ostanem sam.

■ Kad je Iran bio zemlja počasni gost Beogradskog sajma čulo se da se dosta u vašoj zemlji polaže na dečju književnost – šta deca u Iranu čitaju i šta se prevodi od stranih knjiga za decu?

– Malo ima autorskih dela i ona koja postoje su nekako pokušaj da se ide mejnstrimom. Nema tu puno originalnosti. Sa druge strane, problem je taj što deca u Iranu postanu tinejdžeri dok trepneš okom. Više nemaju stupnjeve u odrastanju. To se sve brzo desi i nekako se izgubio kontakt da se njima plasira neka originalna književnost koja bi im pomogla u odrastanju, kao što je to nekad bilo da dete odraste sa dve, tri knjige, što u školskom programu, što kod kuće. Sada toga više nema, izgubilo se i nekako baš nije sjajna situacija. Nema tu mnogo pozitivnog da se kaže. Nikad nisam bio pisac po porudžbini. Iako je i naša država krasna i religija lepa, nikad nisam bio podložan tome da se od mene traži o čemu ću i kako da pišem. Nisam ulazio u te kalupe. Ostao sam sebi svojstven i u odabiru tema i u svemu. Mislim da sam zbog toga i opstao.

Prevod sa persijskog jezika
Aleksandar Dragović

REVOLUCIONARNI ŽAR

Tokom predstavljanju na Sajmu rekli ste da su priče o Madžidu preživle Islamsku revoluciju. Koliko je ona uticala na iransku književnost, a posebno na literaturu za decu?

– Svaka revolucija znači neku transformaciju, kakva god da je. Ja u to ne ulazim i nisam stručnjak za te stvari, ali mora da se konstatuje činjenica da smo na sceni iranske književnosti za decu, u postrevolucionarnom periodu, imali zamenu generacija. Na scenu više stupaju autori koji su vođeni revolucionarnim žarom. Oni su došli iz ruralnih sredina u gradove i možda su imali veću podršku pa su potisnuli urbane gradske pisce, koji su pisali lepe stvari za decu do tada. Ali, šta da se radi, sama reč revolucija znači promenu nekog stanja u nešto novo.

MANSURA IZUDIN: Zarobljenici smo sopstvene prošlosti

Vladimir Matković

Egipatska književnica Mansura Izudin čiji je roman *Priviđenja iz senke* s arapskog prevela Dragana Đorđević, a objavila *Geopoetika*, prava je zvezda ovogodišnjeg Sajma knjiga. Prekjučerašnje predstavljanje njenog romana izazvalo je veliko interesovanje.

■ **Da li je, budući da se glavni junaci vašeg romana, književnica iz Kaira i književnik iz Sijetla, sreću na klupi u Pragu, ovo roman o intuiciji i prepoznavanju?**

– Može se reći da je reč o univerzalnom iskustvu. To je putovanje na kome otkrivete sebe i svet oko sebe. Htela sam da pišem o najdubljim strahovima i priviđenjima, o čudnim osećajima s kojima se borimo i o tome kako je prošlost koju smo živeli odredila našu budućnost. Ponekad mi se čini da smo zarobljenici sopstvene prošlosti. Mislim da smo mi ljudi u dubini duše, u bilo kojoj kulturi i u bilo kom okruženju da živimo, svuda isti. Gajimo iste strahove, borimo se s istim problemima. Svi želimo da se osećamo voljeno i bezbedno.

■ **Kako kulturološke razlike koje su deo identiteta svakog pojedinca utiču na njegovo duhovno putovanje, što ova vaša knjiga i jeste?**

– U stvarnom životu živimo u svetu gde postoji mnogo granica i ograničenja, mnogo je zidova. Ali, verujem da pisanje sve te razlike može da premosti. Ponekad mislim da smo žrtve samih sebe i svojih uverenja. Ponekad se zatvaramo pred onim drugim i sebi nanosimo bol umesto da se otvorimo prema onom drugom i različitom. Mislim da je suštinski u prirodi ljudskih bića to što mogu da budu otvoreni prema drugima, da budu radoznali, da upoznaju druge kulture, a ponekad ljudi sami sebe ograniče i ne mogu da se susretnu sa drugim i drugačijim.

■ **Zašto ste radnju svog romana smestili u Prag?**

Foto: Stanislav Mijlović

– Volim Prag. Volim književnost istočne i srednje Evrope. Volim Franca Kafku, Ivana Klimu, Vitolda Gombroviča, Bruna Šulca, Šandora Maraija. Kad sam bila u Pragu pre nekoliko godina imala sam podsećaj kao da se šetam po nekoj knjizi. Znala sam mnogo toga o Pragu, dok sam čitala sve te knjige zamišljala sam određena mesta, znam skoro svaki detalj, osetila sam se kao kod kuće. Ponekad ne možete tačno da odredite zašto neko mesto volite, jednostavno ga volite. Kad sam se vratila kući u Kairo sanjala sam Prag. U ovom romanu su zato opisani neki moji snovi. Upamtila sam ih, zapisala sam ih i podelila ih sa prijateljima, a onda mi je jedan od njih rekao da bi od toga mogla da napišem roman. Prvo ga nisam ozbiljno shvatila, a onda sam posle nekoliko meseci shvatila da me je taj grad potpuno očarao, pa sam o njemu počela i da pišem.

■ **Vaše knjige su prevedene na strane jezike, kakva iskustva imate**

Volim Prag. Volim književnost istočne i srednje Evrope. Volim Franca Kafku, Ivana Klimu, Vitolda Gombroviča, Bruna Šulca, Šandora Maraija

sa čitaocima koji su vas čitali na jeziku koji nije vaš maternji?

– Ponekad sam bila veoma iznenađena, a po reakcijama čitalaca sam primetila da su i oni bili iznenađeni. Jedna od mojih kratkih priča objavljena je u jednoj antologiji gde su objavljene priče Franca Kafke i Bruna Šulca i mnogih drugih velikih pisaca. Bila sam srećna što je i moja priča objavljena. Čitaoci su bili iznenađeni jer su očekivali drugačiju priču jedne egipatske književnice. Ne znam šta su zapravo očekivali. Sećam se da sam bila na jednoj književnoj večeri u Mančesteru i jedan čitalac mi je kazao kako mu se moja kratka priča sviđa, ali da nije očekivao od egipatske književnice umetničko pisanje, već osvrta na društvene probleme i žene koje pate. Odgovorila sam kako moj posao nije da pišem ono što ljudi očekuju, već o onome što mene kao pisca zanima. Ponekad vas reakcije razočaraju, a ponekad vas veoma ohrabre.

SAJAMSKE PREMIJERE

Na pustim, ledenim stazama

Pored dugih i crnih zimskih noći, gotovo neprolaznih, koje stvaraju posebnu atmosferu u većini priča, knjiga „Antologija savremene švedske 'noir' priče“ obiluje izuzetnim opisima nama egzotičnih detalja iz švedskog života, najpre snegom, tragovima u njemu, ostacima protestantskog crkvenog modusa i pejzažima Laponije, kao i ljudskom zapitanošću i zbunjenošću pred naizgled idealnim društvom iz kojeg, kako nam pisci govore, isplivavaju socijalni problemi današnjeg švedskog društva: rasizam i ksenofobija

Pisci ovih odličnih, žanrovski različitih krimi priča napuštaju uljuljkano traganje za zločincem u skupocenim stanovima visoke klase i suočavaju se sa surovošću zime, ljudske prirode i društva ogrezlog u korupciju i razvrat. Što tragikom svog postojanja, što pasivnim posmatranjem, što borbom, oni raskrinkavaju i otkrivaju nam ne samo ljudsku prirodu i ono mistično i nastrano u njoj, već i stubove švedskog socijalnog i političkog života. Ako bismo se zaputili u postojbinu priča *Ljudske tame*, stigli bismo u Britaniju i Ameriku, do Edgara Alana Poa, kao jednog od rodonačelnika detektivske priče, horor priče, psihološkog trilera, bizarnih i čudnih priča, mada ne bi bilo zgreog pomenuti i Gija de Mopasana i njegovu knjigu *Neobičnih priča*.

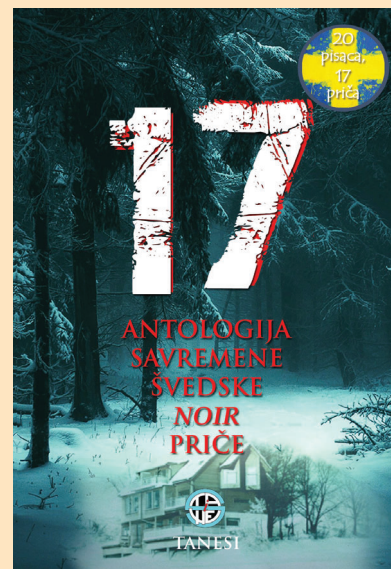
Sâm krimi žanr, dugo osuđivan, koji se u Švedskoj prvo pojavio na kioscima i na početku nije smatran ozbiljnom književnošću (mada, pitanje je da li se i danas shvata za ozbiljno), dugo se razvijao razbijajući skućenu formu zabavnog i ograničenog, okrećući se prema ontološkom: odakle zlo u čoveku? Zbog čega se to zlo uporno vraća, maskirajući se u lice pravde i svakojakog osuđivanja? Putevi švedske priče prostrli su se, naravno, i prema kritici ljudskog društva kao takvog, a i prema većitoj odbačenosti koju osećaju pojedinci. I delimično bar, napuštajući zabavni element, onaj iz romana Agate Kristi, ali i Doroti Sejers, književnici su zaronili duboko u nepravdu i surovost kapitalizma, jer literatura koju čitamo jeste levičarski orijentisana.

Pored dugih i crnih zimskih noći, gotovo neprolaznih, koje stvaraju posebnu atmosferu u većini priča, knjiga *Antologija savremene švedske „noir“ priče* (Tanesi, Beograd 2019) obiluje izuzetnim opisima nama egzotičnih detalja iz švedskog života, najpre snegom, tragovima u njemu, ostacima protestantskog crkvenog modusa i pejzažima Laponije, kao i ljudskom zapitanošću i zbunjenošću pred naizgled idealnim društvom iz kojeg, kako nam pisci govore, isplivavaju socijalni problemi današnjeg švedskog društva: rasizam i ksenofobija. Čitalac će moći da stekne dobar uvid u savremenu švedsku psihološku i krimi priču zbog raznovrsnosti i

tematske različitosti ponuđenih. Zastupljeni su mnogobrojni pisci, od Tuve Alsterdal, Rolfa i Sile Borjlind, preko Eve Gabrielson, Ane Janson, Stiga Laršona, Ose Laršona, Heninga Mankela i Hokana Nesera, Sare Stridsberg, Maj Sjoval i Pera Valua, Malin Person Đolito, Kamile Lekberg, Veronike fon Šenk i drugih.

Stig Laršon, pisac koji je stekao slavu trilogijom *Milenijum*, privukao je pažnju svetske javnosti i zainteresovao publiku za sve švedske pisce, čak i za svoje prethodnike i naše savremenike. Takođe je i stvorio novu, bolju, *tvrdi* krimi literaturu, a u ovoj knjizi nam se predstavio kaskijanskom pričom, pričom koja, poput noćne more iz budućnosti (radnja se odigrava 2047. godine), ledi krv u žilama i oduzima ono poslednje ljudsko obeležje: nadu i iluziju o slobodi, kao i pravo na život.

Nisu li ove priče u stvari priče nekakvih, raznorodnih doduše, *otpadnika* ljudskog društva: uvre-

Milan R. Simić
[SAJAMSKI AFORIZMI]

Gde bi nama iz sveta književnosti bio kraj? Kada bi se i knjige kupovale kao diplome.

đenih, odbačenih, omraženih, drugačijih, izdanih? I mi ćemo – hteli to, ili ne – osetiti bar trunčicu razumevanja, prepoznavanja, ukoliko je pisac, a u knjizi preovlađuju ženski pisci, psihološki dublje zaronio u razloge zbog kojih je neko izvršio zločin. Zamislićemo se na tren i u pitaćemo se: koliko je sigurna i nedodirljiva žica po kojoj sami hodamo suočeni s nepravdama koje nam se dešavaju? Shvatićemo da su pogrešili oni koji su dali sebi za pravo da presude. Pred vama su vrata senovitog sveta: ustalasnih ljudskih duša koje, usplahirene, devijantne i osvetoljubive hodaju ledeno-hladnim pustim stazama.

Tatjana Simonović

Koliko znamo o arapskoj književnosti

Beskrajna priča o prevođenju

Foto: Stanislav Miličević

Iako se u Srbiji prevodi sve više knjiga sa arapskog jezika, to još nije dovoljno da zadovolji interesovanje i radoznalost koje srpski čitaoci pokazuju za pisce iz ovog dela sveta. Izdavaču nije lako i da pronade sjajne prevodioce sa arapskog na srpski – reči su Nenada Šaponje, direktora *Agore*, jedne od ređih izdavačkih kuća iz Srbije koje objavljuju dela iz arapske književnosti. Sa Šaponjom se složio i Vladislav Bajac, direktor i glavni urednik *Geopoetike* koja je dosad, za četvrt veka postojanja, objavila najmanje dvadeset knjiga arapskih pisaca.

Šaponja i Bajac su o tome govorili na tribini *Egipatska literatura prevedena na srpski jezik*, preksinoć održanoj na Sajmu knjiga. U razgovoru su učestvovali i tri egipatske spisateljice, Selva Bakr, Mansura Izudin i Mai Kaled, egipatski izdavač Šerif

Bakr, kao i arapsko-srpski prevodioci Dragana Đorđević i Srško Leštarić, koje je upravo kao primer sjajnih prevodilaca naveo Nenad Šaponja.

A da su obojica, i Bajac i Šaponja u pravu potvrdila je i velika posećenost tribine kojoj je prisustvovao i ambasador Egipta u Srbiji Amr Al-guvejli. Sve tri književnice izrazile su veliko zadovoljstvo što su im knjige prevedene na srpski jezik, iskazavši zajednički stav da je prevod, uz sve razlike koje postoje između naroda, taj koji pomaže da shvatimo da smo u suštini svi isti.

Govoreći o iskustvu prevođenja sa arapskog jezika, Dragana Đorđević je rekla da u tom poslu uvek otkrivamo mnogo sličnosti, ali glavni je izazov kako to književno delo zvuči na srpskom jeziku. Leštarić, koji je sa arapskog na srpski preveo više od 30 knjiga, svoju je pažnju usredsredio na ge-

Za bolje upoznavanje dveju kultura potrebna je institucija rezidencijalnog boravka prevodilaca u zemljama sa čijih jezika prevode, pošto živeti u jednoj kulturi ne znači samo bolje naučiti jezik već se i upoznati sa životom te zemlje

neralni položaj arapske književnosti u svetu – na žalost, ona se još ne prepoznaje, još nije postala deo svetske literature i još je u getu. To se stanje menja, rekao je Leštarić, ali sporo...

Prevođenje arapske književnosti je beskrajna priča, naveo je Vladislav Bajac, dok je Šaponja potvrdio da naši izdavači imaju uglavnom slično iskustvo, birajući za prevođenje najbolje, kako savremene tako i klasične arapske pisce.

Kada je reč, međutim, o uslovima i za prevođenje i za objavljivanje tih knjiga, ispostavilo se da se svi govornici slažu u jednom, a to je da je neophodna pomoć države, kako Srbije za plasiranje dela srpske književnosti na arapskom, tako i arapskih zemalja, u ovom slučaju Egipta, za pomoć srpskim izdavačima u predstavljanju arapske, odnosno egipatske literature. U svemu tome treba da postoji strategija, rekla je Selva Bakr, jer se trenutno prevodi nasumice i prema ukusu prevodilaca, a knjige se objavljuju u ograničenim tiražima, i distribuciji. Bajac je na temu boljeg upoznavanja dveju kultura podsetio na instituciju rezidencijalnog boravka

prevodilaca u zemljama sa čijih jezika prevode, pošto živeti u jednoj kulturi ne znači samo bolje naučiti jezik već se i upoznati sa životom te zemlje. „Treba da ulažemo u nove generacije prevodilaca, to je suštinski problem; njih, zapravo, ima malo, a srećni smo što trenutno imamo dvoje do četvoro njih, koji su odlični. Dvadesetak knjiga koje je *Geopoetika* dosad objavila preveli su oni! Zato su nam potrebne škole za prevodioce, ali i striktni kriterijum koji nalaže da se dela prevode sa originala“.

Svi učesnici u razgovoru složili su se u još jednom: izdavačima je, kratko rečeno, potreban novac jer kulturna misija kojoj su se posvetili nije samo njihov zadatak, niti mogu sve sami. A kako reče Dragana Đorđević, država i treba da ulaže u izdavačku delatnost jer prevođenje povezuje svet.

A. Cvijić

Bokelji najveći svetosavci

Ako je verovati piscu Nikoli Maloviću, Bokelji su najveći svetosavci posle prvog srpskog arhiepiskopa i svetitelja, a možda čak i veći. Crnogorci tu nemaju šta da traže, kod njih je i *Pravoslavlje drugačije neko u Boki*. To bi se dalo zaključiti posle jučerašnjeg predstavljanja fotomonografije *Sveti Sava u Boki*, u okviru programa *Osamsto godina autokefalnosti SPC* na 64. Beogradskom sajmu knjiga.

Reč je o izdanju Knjižare *So* iz Herceg Novog. Autor teksta je Vasko Kosić, dok fotografije potpisuju mnogi poznati autori, uključujući i Zorana Tričkovića i pokojnog Životu

Čirića. Sveti Sava je, kako je Malović juče podsetio, pre osam vekova u Boki osnovao *Zetsku episkopiju*, preteču današnje *Mitropolije crnogorsko-primorske* i ovim prostorom bi verovatno i vladao da nije izabrao život u monaštvu. Prema rečima Malovića, nigde kao u Boki Kotorskoj nema toliko toponima vezanih za ime Svetog Save, niti toliko crkava koje su njemu posvećene, jedino manastir *Hilandar* ima razvijeni kult Svetog Save od Boke, a karte arhitekta Aleksandra Deroka o putovanjima najmlađeg Nemanjinog sina pokazuju da je on na sva svoja putovanja kretao iz Boke.

J. T.

Foto: Stanislav Miličević

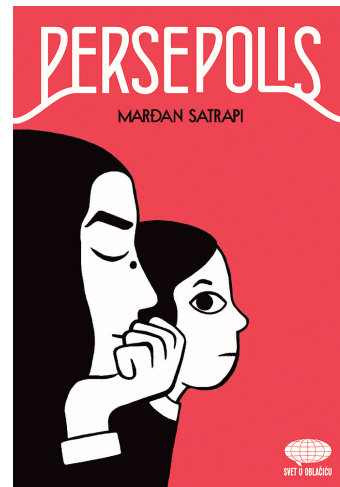
9. umetnost na 64. beogradskom sajmu knjiga

ČAROBNA KNJIGA STRIPOVA

Ovogodišnji laureat nagrade za publikovanje inostranih strip izdanja, u okviru 17. izdanja Međunarodnog salona stripa, koji je održan od 26. do 29. septembra u beogradskom Studentskom kulturnom centru, novosadska Čarobna knjiga, više nego opravdala to priznanje, sudeći po njenom štandu na 64. međunarodnom beogradskom sajmu knjiga. Ovom prilikom posetioce najveće manifestacije u slavu knjige u regionu, podsećamo na najnovije, pred sam Sajam knjiga realizovane, naslove sa oznakom ČK.

Najpre su tu četvrti i peti tom sabranih dela o najpoznatijem Galu Asteriks-u, sa njegovim i avanturama njegovih prijatelja i neprijatelja, svrstanih u epizodama od desete do petnaeste. Od prve epizode serijala (1959), koji će vreme u potpunosti postati globalni fenomen, jedan od najprevođenijih i najprodavanijih stripova svih vremena (111 jezika i više od 370 miliona primeraka), *Asteriks Gal / Astérix le Gaulois*, ovaj *hrabri Gal* bio je više od običnog strip-junaka. Tvorci, Rene Gosini i Albert Uderco tada svakako nisu mogli znati da će biti zlatnim slovima upisani u istoriji devete umetnosti. Galski junak, koji je u međuvremenu pokorio i čitavo na prostorima bivše Jugoslavije, a sada je došao u *pobedničke* ruke urednika ČK, konačno će, u 12 luksuznih tomova, doneti svih 36 epizoda (do kraja 2020, kako je najavio izdavač) čiji su autori Gosini i Uderco. Čemu će, u pojedinačnim albumima, kako se budu pojavljivale u Francuskoj, biti pridodate i nove epizode autorskog tandema

ma od 25. do 30. Avanture pravdoljubivog, brzopletog i naivnog Džeremaje i njegovog sapu(a)tnika, ciničnog *otpadnika* koji gleda svoja posla, Kurdija Maloja, ČK objavljuje od 2103. Ovaj serijal originalno je, inače, objavljen u ukupno 34 epizode plus jedan *Specijal* – poslednja, 34. epizoda, pojavila se 2015. pod naslovom *Jungle City*.

E, sad, ono što je novo, a dolazi iz imaginarnog sveta Huga Prata, vizuelno dočaranog rukom Mila Manare, jeste *Gaučo*, strip nastao 1991. godine kao još jedan zajednički proizvod dvojice prijatelja. Ili, kako kaže Vinčenca Molika u uvodnom tekstu za ovaj album – „*Gaučo* će u istoriji umetnosti ostati upamćen kao kao izuzetno vredno delo: zbog Prатовog poetskog pogleda na život, materijalizovanog kao u nekom plesu, Manarinim crtežom“. *Gaučo* dolazi kao dopuna za trotomni serijal Huga Prata *Pustinjske škorpije* koje je ČK reagovala tokom 2019.

Jedan od najcenjenijih strip-romana našeg doba – kako mu *tepuju* mnogi kritičari i ljubitelji devete umetnosti, dragoceno literarno svedočanstvo o životu u Iranu tokom prelomnog perioda s kraja 1970-ih i početka 1980-ih, *Persepolis* Mardān Satrapi, konačno se pojavio na srpskom, u prevodu s francuskog, Slavice Miletić. „Mudar, smešan i potresan, *Persepolis* je dnevnik odrastanja Mardān Satrapi u Iranu za vreme *Islamske revolucije*. Na moćnim crno-belim strip-slikama Satrapi pripoveda priču o vremenu koje je provela u Teheranu između šeste i četrnaeste godine – o godinama kad je prisustvovala padu šahovog režima, trijumfu *Islamske revolucije* i strahotnim posledicama rata sa Irakom. Kao inteligentna i otvorena kći jedinica posvećenih marksista i praukunika jednog od poslednjih iranskih šahova, Mardān svedoči o detinjstvu koje se na jedinstven način prepliće sa istorijom njene zemlje. To je izuzetno lična, duboko politička i posve originalna priča koja nas podseća na to koliko ljudski život trpi u ratu i tokom političke represije. Ona nam pokazuje kako možemo da preživimo, uz smeh i suze, uprkos besmislu.“

I ovde stajemo, ma da ČK nije. Ljubitelji devete umetnosti na Sajmu će pronaći i nove Murove *Nadziračke*, *Reku Mohok* Maura Bozelija, *Matea* Zan-Pjer Zibra, *Đedpul opet satire Marvelov univerzum* Kalena Bana, *Murov Supermen...*

DARKWOOD ZA DECU ALI I STARIJE

Za ovaj Sajam izdajemo mange naslove koje ponovo objavljujemo nakon godinu dana, jer njih čitaju deca između deset i 18 godina (mada ih čitaju i stariji) koja inače ili ništa ili izuzetno retko nešto uopšte čitaju. Imamo tri nova naslova – *Duh u oklopu*, *Beležnicu smrti* i *Napad titana* koji su premijerno izašli za Sajam knjiga. Jedno od najvažnijih izdanja je druga knjiga *Modesti Blejz* od ukupno 12 koliko će ih biti. Iako je ovo jedan od ret-

kih stripova koji funkcioniše maltene bez crteža jer je tekst tako dobar i fantastično sročćen, crtež dodatno obogaćuje, dodaje najfiniju notu onome što je Piter O'Donel pisao. U pitanju je Džim Holdavej koji je nepravedni crtač *Modesti Blejz*, a bilo ih je više. Već od idućeg broja on se pojavljuje samo u prve dve epizode. Premijerno izlaze i *Kalvin* i *Hobs* u luksuznoj, kvalitetnoj opreri. Treba da bude više kolekcija – trudilićemo se da izdamo četi-

ri ili bar tri godišnje. Izdajemo i treću knjigu *Panišera* Garta Enisa za koga su zainteresovani čitaoci svih godišta, što je retkost. Potom *Skalpirani* koje je naš crtač Rajko Milošević Gera radio za DC *Vertigo* seriju; sada smo za kratko vreme izdali dve knjige a svih pet biće zaokruženo poslednjim delom koji će izaći za Novu godinu – predstavio je ukralno izdavačku delatnost *Darkwooda* urednik Slobodan Jović.

I. M.

MANARA I KARAVADO U MAKONDU

Za ovaj Sajam knjiga spremili smo nastavke svojih veoma uspešnih serijala. Tu je pre svega drugi deo *Karavada* koji zaokružuje dvodelnu priču koju je veliki italijanski crtač Milo Manara uradio o drugom velikom umetniku; zatim imamo nastavak *El Topo-vih sinova*, koje je Hodorovski uradio kao produžetak svog kultnog filma *El Topo* iz 1969. pa lud kako jeste 40 godina nije uspeo da se dogovori ni sa jednim studijom o snimanju nastavka,

te je četiri decenije kasnije odlučio da ga uradi u stripu, napravivši fantastičan serijal koji će biti u tri dela a sada je izašao drugi. Tu je i *Zov Ktulua*, obrade tri Laikraftove priče čuvenog španskog crtača Estebana Marotoa. Najvažnije što je izašlo za ovaj Sajam su četvrti i peti broj *Elrika*, to je stripska adaptacija čuvene epopeje Melnibonea, posle *Gošpodara prstenova* najvažnije knjige jedna od retkih zemalja u svetu koja ima objavljen ceo opus *Malog Nema*, najlepšeg dečjeg stripa svih vremena, a i

jedno od najvažnijih dela devete umetnosti na koje su se pozivali i Gejman i Mebijus. Izašao je i peti broj *Pogrebnička* koji je svetska premijera, jer su nam Francuzi dopustili da ga objavimo nedelju dana pre njihove premijere, i treći broj *Elrika*, to je stripska adaptacija čuvene epopeje Melnibonea, posle *Gošpodara prstenova* najvažnije knjige jedna od retkih zemalja u svetu koja ima objavljen ceo opus *Malog Nema*, najlepšeg dečjeg stripa svih vremena, a i

I. M.

VESELI ČETVRTAK ČITAOCE UVESELJAVAJE SVAKOG ČETVRTKA

Između dva Sajma knjiga objavili smo 80 novih izdanja i velika većina toga je, naravno, kiosk produkcija, odnosno naše redovne edicije – samim tim što smo *Veseli četvrtak* mi svakog četvrtka moramo da uveselimo naše čitaoce barem jednim izdanjem, a često ih bude i više. Dakle, naglasak je pre svega na redovnim edicijama – *Zagor* i *Dilan Dog*, koje izlaze u mesečnom ritmu, a tu su i sporedne edicije tih junaka – *Zagor specijal*, *Zagor: Odaabrane priče*, *Dilan Dog: Superbook*, *Persepolis* je dnevnik odrastanja Mardān Satrapi u Iranu za vreme *Islamske revolucije*. Na moćnim crno-belim strip-slikama Satrapi pripoveda priču o vremenu koje je provela u Teheranu između šeste i četrnaeste godine – o godinama kad je prisustvovala padu šahovog režima, trijumfu *Islamske revolucije* i strahotnim posledicama rata sa Irakom. Kao inteligentna i otvorena kći jedinica posvećenih marksista i praukunika jednog od poslednjih iranskih šahova, Mardān svedoči o detinjstvu koje se na jedinstven način prepliće sa istorijom njene zemlje. To je izuzetno lična, duboko politička i posve originalna priča koja nas podseća na to koliko ljudski život trpi u ratu i tokom političke represije. Ona nam pokazuje kako možemo da preživimo, uz smeh i suze, uprkos besmislu.“

Novost na ovom Sajmu je prva knjiga etikete *Međuvreme*, to je nešto što ćemo tek predstaviti čitaocima, edicija kroz koju ćemo pokušati da ponudimo nešto malo drugačije od onoga na šta su navikli i što očekuju od nas, ono što radimo u međuvremenu, dok se bavimo redovnim izdanjima. Naše najpopularnije edicije su *Zlatna serija* i *Nova Zlatna serija* i biblioteka *Obojene priče*, kao neka preteča te obnovljene *Zlatne serije*, gde ne pratimo originalnu hronologiju italijanskih izdanja, nego kombinujemo tako da svaki broj bude neki drugi junak i druga priča, i moj izbor kao glavnog urednika, onih epizoda koje smatram naj-

bitnijim i najzanimljivijim ili takvim koje će se dopasti čitaocima. Radimo i na kolekcionarskim izdanjima, sada konkretno na tri specijalna izdanja *Dilan Doga*, koja će se pojaviti do kraja godine, kao i na knjizi koja će sakupiti priče koje je domaći strip autor Bane Kerac nacrtao za Italijane, konkretno jednu u kojoj je glavni junak Zagor i to ćemo objaviti na velikom formatu, u tvrdim koricama i sa posebnom naslovnom stranom koju je Bane nacrtao za nas. A tu je i album iz serijala *Teks* koji je nacrtao Rajko Milošević Gera, sigurno najpoznatiji domaći strip autor u svetu, takođe sa naslovnom stranom nacrtanom posebno za nas – ističe Dušan Mladenović, urednik izdavačke kuće *Veseli četvrtak*. I. M.

INTEGRALNI „MAUS“ IZ KOMIKA

Između dva Sajma knjiga objavili smo sedam novih grafičkih romana u našim ustaljenim bibliotekama. Među njima je verovatno najvažnije integralno izdanje *Mausa* Arta Špigelman, prvi i jedini grafički roman koji je dobio *Pulicerovu nagradu*, u prevodu Ane Uzelac. Knjiga je pre petnaestak godina objavljena kod nas u izdanju *Samizdata B92* i imala je dobru recepciju. Ovo je sada integralno izdanje u jednom tomu i tvrdom povezu i trudilićemo se da se ona nađe u svim knjižarama jer to je delo bitno i za razumevanje *Drugog svetskog rata* i *Holokausta*. Pored *Mausa* izdajemo i *Dolazak Sona Tana*, australijskog umetnika indonežanskog porekla, dobitnika *Oskara* u kategoriji kratkog animiranog filma. Ovaj njegov grafički roman je bez reči i obraduje temu emigracije. Tu je treća knjiga Sigarovog *Popaja*, u koloru, prvi put na srpskom. *Nedostaci* Adrijana Tomine su klasičan indijski grafički roman, a ovaj autor je najsvježiji glas severnoameričke indijske scene sa hladnim crtežom, britkim humorom... Mogu da pomenem i Cestera Brauna, kulturnog kanadskog autora koji nikad dosad nije bio objavljan u našem regionu i njegovu knjigu *Plati pa klati*, pa *Kuća po mraku* Dejvida Smola, engleskog umetnika koji se proslavio *Savovima*, a knjiga, koju odlikuje njegov izuzetan crtež olvokom i laviranim tušem, priča je o odrastanju, otkrivanju seksualnosti, sa jednim gotovo horor podtekstom poput *Sivena Kinga* i njegove priče *Stand by me* – ističe Vuk Marković, glavni urednik izdavačke kuće *Komiko*. I. M.

KNJIŽEVNI AMARKORD

Foto: Stanislav Milojković

Sećanje na sefardskog Čehova

Priča o Isaku Samokovliji metafora je kroz koju bi se mnogo šta moglo reći, rekao je Muharem Bazdulj na tribini posvećenoj ovom bosanskohercegovačkom, jugoslovenskom piscu. Pored Bazdulja o Samokovliji je govorio i profesor Staniša Tutnjević, a razgovor je vodio Vule Žurić. Zajedničko svoj trojici je i to što pripadaju i veliki deo života proveli su na prostoru u kome je živio i Samokovlija.

Isak Samokovlija pripadao je jevrejskoj sefardskoj zajednici u Sarajevu, koje je pre *Drugog svetskog rata* imalo 40.000 stanovnika, a Jevreja je bilo 8.000, te su oni bili značajan deo ovoga grada. Samokovlija se javlja kao glas te zajednice, ali je on ne egzotizuje, već univerzalizuje njene kulturne specifičnosti. Nazivaju ga i *sefardskim Čehovom* zbog strukture njegovih kratkih priča i, dodao je Bazdulj, da ima priliku da na 300 stranica uredi neku antologiju svetske priče u njoj bi se sigurno našla i *Mirjamina kosa* Isaka Samokovlije. Priče ovog, kako ga opisuje Tutnjević *antropološkog vitaliste*, bile su i ostale onaj deo lektire koja, prema Bazduljevim rečima i Žurićevom svedočenju, deca čitaju rado, kako je to slučaj sa *Kamijevim Strancem* i *Mihailovićeve Tkvama*.

čiji je Samokovlija bio deo. A ta kultura, verovatno najsvetliji i najbolji period u istoriji naroda bivše Jugoslavije, nastala je na jugoslovenskoj nacionalnoj ideji, ideji *Mladobosana* uz koju je, pored Andrića, dve godina od njega stariji, stajao i Samokovlija, kontekstualizovao je profesor Tutnjević ovog pisca. Nakon *Prvog svetskog rata*, u kome je bio mobilisan i po završenim studijama u Beču, koji je takođe ostavio traga na njegovu kulturu i obrazovanje, Samokovlija se priključuje grupi sarajevskih književnika i sa zbirkom *Od proljeća do proljeća*, objavljenom 1928, odmah je doživljen kao zreo pisac. Sve će mu to obezbediti posebno mesto u jugoslovenskoj i naročito

Isak Samokovlija (1889–1955)

bosanskohercegovačkoj književnosti i kulturi, pa je tako bio deo lektire, njegova su dela ekranizovana (prvi BiH film nastao je po njegovoj pripovedaka – „iz zahvalnosti što nije doživela *Drugi svetski*

Isak Samokovlija pripadao je jevrejskoj sefardskoj zajednici u Sarajevu, koje je pre Drugog svetskog rata imalo 40.000 stanovnika, a Jevreja je bilo 8.000, te su oni bili značajan deo ovoga grada. Samokovlija se javlja kao glas te zajednice, ali je on ne egzotizuje, već univerzalizuje njene kulturne specifičnosti

rat“. Ono što je Samokovliju sačuvalo od logora bila je njegova profesija lekara. U *NDH* verziji *Holokausta*, ispričao je Bazdulj, pošto su u Bosni harale bolesti, a bilo je malo školovanih lekara, oni su pošteđeni da bi mogli da leče ljude. Devedesetih, dodao je on, Jevreja nije bilo pa ih nisu mogli pobiti, ali je tada ubijena zajednička kultura

Osim ubijanja zajedničke kulture, a time, simbolično, i Samokovlije, 1990-ih se desilo i jedno pravo ubistvo povezano sa ovim piscem i to je, kako je rekao Bazdulj, mrnja na ratnom Sarajevu. Ubijen je zet Isaka Samokovlije, doktor Najdanović, član SDS, i za to ubistvo niko nije odgovarao.

I. Matijević

Foto: Stanislav Milojković

Istorija Rusije za širu čitalačku publiku

Dvotomna *Istorija Rusije*, o kojoj su pored prevodioca ovog dela, Tatjana Subotin Golubović i Bobana Jakovljevića, govorili i njeni autori, Tatjana Černikova i Jaroslav Višnjakov, oboje profesori *Moskovskog državnog instituta za međunarodne odnose*, na kome više decenija spremaju buduće ruske diplomate, predstavljena je na Sajmu knjiga. Rusko izdanje njihove *Istorije Rusije* jedno-

studenata do naučnika i istraživača, rečeno je. Zastupa poglede ruske akademske zajednice, mada su u delo uključena i različita i nesaglasna mišljenja o pojedinim događajima i ličnostima iz ruske prošlosti. „Moj zadatak bio je da rusko srednjovekovlje, tokom kog je bilo veličanstvenih i tragičnih događaja, faktografski približim čitaocima i da ih upoznam sa naučnim pristupom ovom periodu ru-

bražaji u ruskom društvu i započeli procesi koji su važni za razumevanje tragičnih događaja u 20. veku. Prema njegovim rečima, Rusija je u 19. veku preuzela evropske društvene modele i dala veliki naučni i kulturni doprinos svetu.

Objavljivanje *Istorije Rusije* zajednički je projekat IK *Evoluta* i *Centra za ruske studije*. Tatjana Subotin Golubović, koja je na srpski prevela pr-

SREDNJOVEKOVNI KOREN NERAZUMEVANJA

Zbog velikih razlika u razvoju tokom srednjeg veka Rusija i ostali delovi Evrope i danas govore različitim sociokulturnim jezicima. Romani su reformama uspeali da preobrate rusku socijalnu elitu i vladajuće krugove, koji su u 18. i 19. veku bili u potpunosti deo evropskih krugova. Ali, te promene nisu dotakle narod, koji je činio 95 posto stanovništva, a koji je ostao veran tradicionalnim vrednostima. Tu leže koreni onog što se u Rusiji dogodilo početkom 20. veka – kaže za *Danas* profesorka Tatjana Černikova. Ona smatra da bi bilo dobro da se u Srbiji objavi i istorija moderne Rusije u 20. veku, ali ističe da je to pitanje za njene kolege koje se bave ovom tematikom.

tomna je knjiga, ali je srpski izdavač smatrao da bi za ovdašnje čitaoce bilo preglednije da se подели u dva dela – prvi koji govori o ranom srednjovekovlju, od ruske kneževine do Carske Rusije, i obuhvata period od 9. do 17. dok je drugi, posvećen Carskoj Rusiji iz vremena vladavine dinastije Romanovi, od 17. veka do *Balkanskih ratova* početkom 20. stoleća.

Ova *Istorija Rusije* pisana je popularno za širu čitalačku publiku, od

ske istorije. O nekim istorijskim ličnostima postoje različita gledišta sa kojima takođe upoznajemo čitaoce, iako se ne slažu sa našim autorskim naučnim stavom. Treba imati u vidu da se srednji vek u Rusiji znatno razlikovao od srednjovekovne Srbije“, naglasila je Tatjana Černikova.

Jaroslav Bišnjakov dodao da je za istoriju Carske Rusije da je veoma važan i prelomni period – 19. vek u kome su se dogodili svi važni preo-

vi tom knjige, objasnila je da ovaj *Centar*, za čije osnivanje zasluga pripada pokojnom istoričaru Miroslavu Jovanoviću, radi na povezivanju istraživača i izdavača da bi se „kod Srba popunile rupe u poznavanju ruske istorije i kulture“. Prema njenim rečima, *Istorija Rusije* je tek drugi projekat *Centra* (prvi je ostvaren sa IK *Clio*). Ona je rekla da je „uživala čitajući srednjovekovnu istoriju Rusije, ali da je imala probleme sa terminologijom, upravo zato što se ruski srednji vek znatno razlikuje od srpskog i da sa našim nema nikakvih paralela“. Boban Jakovljević ocenio je da je njegov zadatak bio lakši, što se tiče terminologije iz vremena vladavine Romanovih, ali da je radeći na prevodu ustanovio da u Srbiji ima jako malo istorijske literature o Rusiji.

J. Tasić

„POVRATAK“ IVANA ĐURIĆA

Izdavačka kuća *Evoluta* na ovogodišnjem Sajmu knjiga pojavila se i sa dopunjenim izdanjem kutnog naslova *Sumrak Vizantije* Ivana Đurića (1947-1997). Reč je najznačajnijem delu ovog poznatog srpskog istoričara, profesora *Beogradskog univerziteta* i političara, jednog od predsedničkih kandidata na prvim višestranačkim izborima u Srbiji posle *Društog svetskog rata*. Ista kuća objavila je i zbirku Đurićevih istorijskih eseja pod naslovom *U koži Vuka Brankovića*, za koji je predgovor napisao Gojko Božović.

LJUBAVNA POEZIJA RADMILE LAZIĆ

Pesnikinja Radmila Lazić družila se sa čitaocima i razgovarala izboru svoje ljubavne poezije *Ono što zvalj ljubav na štandu Vukotić medija*, koji je i izdavač ove zanimljive zbirke pesama.

„Samo ja moram da napravim izbor sopstvene ljubavne poezije, a napravila sam ga zato što se svi klone i priče o ljubavi i pisanja o ljubavi. Veliki je strah, kao što je nekad bio od pornografije, danas je to strah od ljubavi. Ljubavne poezije je sve manje upravo iz straha, ljubavna poezija nije samo idealizovanje ljubavi, nego govorenje o svim problemima ljubavi, situacijama između partnera. Ljubavne poezije u 21. veku nema, ima samo ljubica u prozi. Ljudi se boje da i inače u životu izraze ljubavna osećanja, a napisati to je već prekršaj“, kaže za *Danas* Radmila Lazić.

V. M.

Foto: Stanislav Milojković

Uroš Kotlajić, pesnik i deo uredništva u Izdavačkoj kući Treći Trg, govori za *Danas*

Knjige koje beleže trenutak

POEZIJA &

Po unutrašnjem nagonu – kao određenoj vrsti izraza, opredelio sam se za poeziju, koja u jezgrovitom, slikovitom izrazu na malom prostoru može da donese mnogo emocija i unutrašnjeg intenziteta i kao pesnik i kao urednik jer su ta dva posla u određenom smislu veoma slična, zato što se bave istom materijom na različite načine – kao je za *Danas* Uroš Kotlajić, pesnik, zamenik glavnog i odgovornog urednika u Izdavačkoj kući *Treći Trg*, kao i deo redakcije i uredništva za prevedenu poeziju u toj kući, juče na 64. Međunarodnom beogradskom sajmu knjiga.

Kao neko ko se dugo bavi poezijom Kotlajić ukazuje da ono što piše već dolazi po nekom automa-

predstavlja vrstu nadgradnje. Tu su izašle knjige Bojana Krivokapića *Gnezdo dečaka* i Lidije Deduš *Ništa od najavljanog kraja svijeta*, kao i dve knjige proze mladih domaćih autora – Andrea Popov Miletić *Pioniri maleni, mi smo morska trava* i Nikola Petrović *Papir brzo gori*.

Nekoliko knjiga izvanredne poezije prevedeno je na naš jezik, pre svega knjiga Jun Fosea, fenomenalnog norveškog pesnika i dramskog pisca, *Pas i anđeo*, kao i njegova drama *Ja sam vetar*. Dve knjige španskih pesnika dvadesetog veka prvi put su sada predstavljene na našem jeziku – Hose Jero *Toliko o sebi znam* i Hose Anhel Valente *Slavuj i ti*. Kao i nova knjiga Eve Lipske *Ljubav u oštećenom stanju* – dodaje Kotlajić. On navodi da su pored poezije tu i knjige *Muzički*

Foto: Stanislav Milojković

Trudimo se da uhvatimo širok spektar tema kojima se autori bave: Uroš Kotlajić

tizmu: „S vremena na vreme, prema raspoloženjima i životnim okolnostima, bez puno izbora pratim ono što mi se kao osećanje i motiv javlja“.

„U *Trećem Trgu* imamo redakciju od sedam urednika i zajedno donosimo odluke o izdanjima. Vodimo se time da knjiga mora da bude kvalitetna, što je opšti i osnovni zahtev. Međutim, ono što nam je bitno jeste da šampamo poeziju mladih regionalnih i domaćih autora“, istakao je Kotlajić i dodao da *Treći Trg* pokušava da uhvati savremeni književni trenutak i da ga obelodani u knjigama.

Sveža Sajamska izdanja koje *Treći Trg* donosi ove godine su, kad je reč o poeziji, u ediciji *12/19* knjige autora Maše Seničić *Povremena poput vikend-naselja*, Đorđa Ivkovića *Višnje**trešnje*, Dinka Krehova *Simp-tomi*, a pred Sajam je izašla i knjiga Aide Bagić *Nizvodno, rijekama*.

U ediciji *12/19 plus*, ukazuje Kotlajić, nalaze se autori koji su već objavljivali u ediciji *12/19* i ona

roman Kolje Mićevića i *Knjiga o zavičaju* autora Nikole Bertolina.

„Trudimo se da uhvatimo širok spektar tema kojima se autori bave. Kod nas se mogu naći autori koji pišu različitim stilovima. Nismo se profilisali u određenom pravcu već pokušavamo da zahvatimo sve ono što se u ovom trenutku pojavljuje kao relevantno“, primetio je Kotlajić i zaključio da su tu uvek glasovi koji se sad pojavljuju u prvim drugim knjigama, nešto što je na duže staze u istorijskom smislu značajno kao obeležje ovog trenutka.

Treći Trg postoji već 15 godina, a za to vreme su stekli krug ljudi koji prati njihova izdanja, kako kaže Kotlajić u „pitanju je čvrsto jezgro koje traje godinama“. On završava konstatacijom da „poezija nije mejnstrim i ko god da se zanima za nju bavi se time iz seca“.

Una Miletić

ANKETA

Koliko piraterija pogađa vašu izdavačku kuću i kako se konkretno borite protiv nje?

➔ Povod za ovogodišnje anketno pitanje izdavačima je falsifikat romana *Dosije Golubić* Milana Jankovića i njegovo pismo redakciji *Danasa*. Autor nas obaveštava da se najpre na uličnim *sajmovima knjiga* u Srbiji, a moguće i u drugim zemljama regiona, te u internet-ponudi pojavilo falsifikovano izdanje njegovog romana, sa novom naslovnom koricom. „Kao osnova za falsifikat poslužilo je legalno, elektronsko izdanje knjige, u izdanju *IK Media Art Conect* iz Novog Sada“, kaže Jovanović, dodajući da je ono hakerskom operacijom najpre prebačeno u *PDF* format, a kasnije je preštampano u obliku nelegalne, u *Katalogizaciji NBS* nezavedene knjige, i pojavilo se na *divljem* tržištu. „Kao izdavač tog, krivičnog gonjenja vrednog dela navedeno je *fantomsko preduzeće – Ogled iz Zenice*, a kao glavni urednik je potpisan, takođe je više nego izvesno, nepostojeći, Bojan Janjić. Ja sam apsolutno nemoćan da bilo šta učinim povodom pokretanja policijske istrage protiv ovog, verovatno, novijeg vida krivične delatnosti *izdavačke mafije*, koja bi mogla dovesti do vinovnika tog kaznenog dela i pokretanja sudskog procesa, ali pišem vam ovo u nadi da bi vam tema mogla biti izazovna za pisanje teksta koji bi ukazao na ovu nemiluju pojavu, jer, moja knjiga sigurno nije jedinstveni slučaj“, završava Janković ovo pismo. Redakcija *Danasa* obavijaće, tokom Sajma knjiga, mišljenja koja su nam pristigla od urednika ovdašnjih izdavačkih kuća.

„Bane Prevoz“ nije jedan

Što se tiče piraterije, svesni smo da je elektronska piraterija u Srbiji, nažalost, stalno prisutna pojava. Ovoj situaciji doprinosi široka rasprostranjenost sredstava koja omogućavaju digitalizaciju štampanih izdanja. Mi se trudimo da, onoliko koliko je u našoj moći, delujemo protiv te pošasti. Takva jedna akcija bilo je suzbijanje piraterije na internet stranici *Bane Prevoz*, kada su se brojni izdavači ujedinili u borbi protiv piraterije, što je na kraju rezultiralo gašenjem pomenute stranice. I ubuduće ćemo se boriti da stanemo na put pirateriji, na sve načine koji su nam dostupni, sve dok se državne ustanove ne osnaže da se same bore protiv ove štetne pojave.

Borislav Pantić, Čarobna knjiga

Foto: Stanislav Milojković

> DANASOV ŠTAND Hala 2 Beogradskog sajma

Pirate zaustaviti zajedničkim radom celog društva

Piraterija pogađa izdavački sektor u određenoj meri – znatno više njegovu digitalnu sferu nego segment štampanih knjiga – a *Laguna* kao najveći izdavač podložna je i najvećem riziku od ugrožavanja autorskih prava. Naša kuća je veoma aktivna u borbi protiv piraterije, kako zajedno sa ostalim izdavačima, kroz *Udruženje izdavača i knjižara Srbije (UIKS)*, tako i sopstvenim snagama. Dosad smo i kroz *UIKS*, a i kao samostalna firma, podneli *Tužilaštvu za visokotehnoški kriminal* više krivičnih prijava protiv portala koji su neovlašćeno distribuirali knjige u elektronskom formatu.

Zbog sporih reakcija zvaničnih organa borimo se sami protiv piraterije, tako što smo oformili tim i razvili mehanizme za efikasno uklanjanje nezakonito distribuiranih sadržaja. Ovim potezima smo u velikoj meri umanjili pirateriju, ali ona još uvek postoji.

Naš doprinos borbi protiv piraterije predstavlja i razvoj sopstvene aplikacije za čitanje e-knjiga, u kojoj se svako izdanje može kupiti po ceni koja je 50 posto niža od štampane. Pored odličnog iskustva čitanja kroz aplikaciju, posebnu pažnju posvetili smo i zaštiti od piraterije, pa su elektronske knjige

unutar aplikacije *Delfi knjižare* zaštićene na najsavremeniji način a njihova dalja distribucija je onemogućena.

Piratima bi se moglo stati na put zajedničkim radom celog društva, a posebno tužilaštva, sudskih organa, institucija i izdavača. Ukoliko bi pojedinci odgovorni za pirateriju bili brže sankcionisani, društvu bi se poslala jasna poruka da se ovaj vid nanošenja štete ne toleriše. Osim toga, izdavači i državni organi bi trebalo da obrazuju društvo o važnosti poštovanja autorskih prava i intelektualne svojine, što bi sigurno doprinelo borbi protiv piraterije.

Dejan Papić, Laguna

Iskopiraćemo deci sve što im je potrebno, da bude besplatno

Ukoliko uđete na internet i ukucate bilo koji od naših naslova koji su na fakultetskim listama literature kompletne tekstove možete naći. To više nije ni tajna ni novost. Novost je samo u tome da se tekstovi sve više skeniraju, a sve manje kopiraju, pa fotokopirnice ostaju bez unosnog

na odelu... Zašto bi onda neko mogao iz knjige da preuzima i deli sadržaj besplatno, a delove odela, hleba ili auta ne može? Kad u prodavnici neko uzme on je lopov, ali ako iskopira deo ili celu publikaciju on je dovitljiv!

Borba protiv piraterije nije laka, niti obećavajuća. Društveni ambijent nije naklonjen rešavanju ovog problema. Zapravo to i nije prepoznatljiv društveni problem, već izraz dovitljivosti pojedinaca. Lečenje ove pošasti zahteva veoma veliku posvećenost, jer je reč o ozbiljnoj društvenoj bolesti sa nesagledivim posledicama. Da bi se izlečila najpre je potrebno stvaranje ambijenta za poštovanje zakona koji štite autorska i reprografska prava. Međutim zakon je mrtvo, neprimenjivo slovo na papiru ukoliko ne razvijate svest i odgovornost za intelektualnu

Jedan piratski sajt ugasite, odmah nikne drugi

Jednom nam se dogodilo da smo imali pravo piratsko izdanje – bio je to *Nacionalni park Srbija*, najprodavanija knjiga 2000. godine. Sigurni smo da je piratska verzija umnogome umanjila prodaju originalnog izdanja. Preporuka nadležnih bila je da probamo sami da nađemo onoga koji je štampao to piratsko izdanje, što, naravno, nismo mogli da učinimo.

Postoje, međutim, i drugi oblici piraterije – tu najpre mislim na neovlašćenu prodaju fotokopiranih i ukoričenih knjiga po kopirnicama, što se događa s mnogim našim priručnicima i udžbenicima. Udruženja izdavača se zajedno bore protiv takve prakse koja donosi dobit fotokopirnicama, a oštećuje i izdavače i autore. Ima i drugih vidova piraterije, na primer neovlašćeno stavljanje *PDF* verzija knjiga na internet... U borbi protiv internet pirata izdavači imaju saradnju s nadležnim službama, ali je problem u tome što jedan takav sajt ugasite, a odmah nikne drugi... Da pomenem još i objavljivanje očigledno sličnih prevoda u okviru našeg jezičkog prostora, pa sve druge vrste slobodnog korišćenja ideja... Desilo se da nam je jedna ilustratorka čak poslala svoj portfolio u kojem su bile očigledne kopije ilustracija iz naše popularne knjige, pripremljene za izdanje drugog izdavača – sve scene bile su identične, samo je stilizacija bila malo drugačija...

Ljiljana Marinković, Kreativni centar

Uspevamo u borbi s piraterijom

Naravno da nas pogađa, ali uspevamo da se borimo s njom. Uvek su najtraženije, najtiražnije knjige te koje se objavljuju piratski, pa to ugrožava legalnu prodaju onih naslova od kojih zapravo živite. Uspevali smo da se izborimo dosad, imamo advokate koji reaguju čim ih obavestimo o piratskim izdanjima, i prilično su efikasni.

Lidija Kusovac, Samizdat B92

Obezvredivanje autorskog rada

Neovlašćeno fotokopiranje i *aploudovanje* knjiga je nelegalno, smatra se povredom autorskog prava i krivičnim delom, nanosi ogromnu štetu izdavačima i autorima, i direktno ugrožava knjigu. Pored toga, ovakvo umnožavanje knjiga obezvređuje autorski rad i poslove mnogih ljudi uključenih u rad na knjizi, lektora, korektora, tehničkih urednika, a i zaobilazi plaćanje poreza državi. *Udruženje izdavača i knjižara Srbije*, čiji član je i *Dereta izdavaštvo*, u više navrata je podnelo krivičnu prijavu nadležnom organu protiv ovih visokotehnoških pirata.

Kata Kaluđerović, Dereta

Nastavak u sutrašnjem Sajamskom vodiču

svojinu. Svakodnevna univerzitetska praksa mora veoma strogo da poštuje autorska prava i intelektualnu svojinu kao i reprografska prava. Ali u zemlji šampionu u plagijarizmu, gotovo da je smešno govoriti i zalagati se za poštovanje intelektualne svojine, jer svojim primerom pre svega predavači pokazuju da ne poštuju ni svoj rad niti svojih kolega. Da nam se smeši svetla budućnost kazuje i odgovor direktorke jedne beogradske gimnazije na moje pitanje iz čega će učiti gimnazijalci i po čemu će raditi njihovi profesori izbornih predmeta ako ne kupe knjige sa spiska literature ona je kao iz topa odgovorila „ma iskopiraćemo deci sve što im je potrebno, da bude besplatno“ tako da ćemo decu naučiti još u školi da budu lopovi i prevaranti pa posle nema čuđenja kad dobijemo vlast sačinjenu od falsifikatora, plagijatora, i pirata.

Stoga smo odlučili da na ovogodišnjem sajmu knjiga organizujemo tribinu *Intelektualna bižuterija* na kojoj će govoriti profesori beogradskog univerziteta Čedomir Čupić, Žarko Trebješanin, Dalibor Petrović kao i članovi *Udruženja profesionalnih izdavača Srbije* Bora Babić, Bojana Čebić, Gojko Božović i potpisnik ovih redova.

Zoran Hamović, Clio

LIST Danas

NA MEDIA MARKETU 2019

Od 23. do 27. oktobra 2019.
Štand dnevnog lista Danas
Hala 3 Beogradskog sajma

ČETVRTAK 24.10.

- 12.00 **Podnevno razgibanje sa Daretom i Maretom**
- 13.00 **Intervju na mreži – sudija Miodrag Majić**
- 14.00 **Javno snimanje emisije Dobar Loš Zao: Nenad Kulačin i Marko Vidojković, TV Šabac, 1. deo**
- 15.00 **Klub čitalaca Danasa**
Učestvuju:
Igor Brakus (voditelj), **Milan Stanković – Sevdah Baby** (muzičar), **Minja Miletić** (novinarka i voditeljka N1), **Slobodan Georgiev** (novinar), **Jelena Jaćimović – Jachim92.exe** (ilustratorica i aktivistkinja)
- 16.00 **Javno snimanje emisije Dobar Loš Zao: Nenad Kulačin i Marko Vidojković, TV Šabac, 2. deo**
- 17.00 **Tribina „Da li u Srbiji može da se živi od Instagrama?“**
Govore:
Branislava Antović Brana's Divine World (bloggerka i influenserka), **Sofija Savić** (DIRECT MEDIA United Solutions), **Vera Stevanović** (marketinški stručnjak, Ludus)
- 18.00 **Tribina „Koliko mladi mogu promeniti stvari u Srbiji?“**
Govore:
Jelena Anasonović (1 od 5 miliona), **Mila Jovanović** (1 od 5 miliona – blokada Rektorata), **Moma Kovačević** (1 od 5 miliona – blokada Rektorata), **Boban Stojanović** (Krovna organizacija mladih Srbije)
- ### PETAK 25.10.
- 12.00 **Analiza agencije KLIPING Beograd: Kako drugi mediji izveštavaju o Danasu?**
Komentariše glavni urednik Danasa **Dragoljub Draža Petrović**
- 13.00 **Intervju uživo: Mirko Poledica, predsednik Sindikata profesionalnih fudbalera Nezavisnost**
- 13.30 **Promocija knjige „Nebo se otvorilo“ i razgovor: Milojko Pantić.**
- 14.00 **Intervju uživo: Jelisaveta Seka Sablić, glumica**
- 15.00 **Klub čitalaca Danasa**
Galeb Nikačević (urednik NOIZZ.rs), **Marko Šelić Marčelo** (muzičar i pisac) i **Bojana Stefanović** (glumica)
- 17.00 **Promocija Danasove ekološke kampanje „Budi Danas pametan“ – radionica „Kako napraviti kesu od Danasa“**
u kojoj učestvuju šticenici Udruženja za pomoć osobama sa smetnjama u razvoju Stari grad „Živimo zajedno“
- 17.15 **Pop-rock bend „Zvuci srca“** koji čine članovi Humanitarne organizacije „Dečje srce“ i korisnici Doma „Srce u jabuci“

SUBOTA 26.10.

Danas FEST

NOVI
OPTIMIZAM
www.novioptimizam.rs

- 10.00 **Na pola puta**
Otvorena vrata festivala „Na pola puta“ iz Užica
Prijatelji festivala: **Novi Optimizam, KudeS, Danas**
- 11.00 **50 godina Filozofije palanke**
Branislav Jakovljević, profesor na Univerzitetu Stenford, Kalifornija:
Filozofija palanke – englesko izdanje
Projekcija kratkog filma sa obeležavanja pedesetogodišnjice u Ivanjici
- 11.55 **Dijalog D: Solidarnost – Pobuna – Promena**
Jelena Vasiljević (Mreža akademske solidarnosti i angažovanosti – MASA), **Bijana Stojković** (Inicijativa žena Srbije, MASA), **Danilo Čurčić** (A11),
Moderatori:
Gazela Pudar Draško (Institut za filozofiju i društvenu teoriju),
Gojko Božović (Izdavačka kuća Arhipelag, Nova solidarnost)
- 13.00 **Dijalog D: Reč tajkuna – odjeci i reagovanja**
Zoran Drakulić (Predsednik poslovnog kluba "Privrednik"),
Jelena Žarković (profesorka Ekonomskog fakulteta u Beogradu),
Vladimir Milutinović (filozof), **Miša Brkić** (novinar)
Moderator : **Aleksandar Milosevic** (urednik ekonomske rubrike lista Danas)
- 14.30 **Dijalog D: Vojvodina – 101 godinu sa Srbijom**
Promocija zbornika „Vojvodina i Srbija 100 godina posle (1918–2018)“ u izdanju Vojvodanskog kluba, Novi Sad
prof. dr **Vesna Rakić-Vodinić**, dr **Branislava Kostić** (predsednica Vojvodanskog kluba),
Dragomir Jankov (potpredsednik Vojvodanskog kluba), **Dimitrije Boarov** (analitičar),
Živan Marelj (ekonomista), **Mihal Ramač** (književnik)
Moderatorica:
Gordana Nonin (novinarka, šef dopisništva lista Danas za Vojvodinu)
- 15.30 **Dijalog D: Hrvatsko predsedavanje EU**
Marija Stojanović (novinarka lista Danas) i ambasador Republike Hrvatske **Gordan Bakota**
- 16.00 **Klub Danas**
Jelena Diković (novinarka lista Danas) i **Marija Lukić** (Bris),
Dragoljub Bakić (arhitekta i prijatelj lista Danas) i **Snežana Čongradin** (novinarka lista Danas)
Gde je gore? Željko Bodrožić (NUNS, Kikindske novine)
– **Hrvoje Zovko** (Hrvatsko novinarsko društvo) – **Stevan Ristić** (Asocijacija medija, Vreme)
– **Rade Radovanović** (Danas)
Milena Minja Bogavac (rediteljka): Šabac – otvoren grad
- 17.30 Violinski koncert – **Milica Miličić**
- 18.00 **Antologija Danas**
dr **Latinka Perović** (istoričarka) – Omaž **Borki Pavićević**
Predrag Koraksić Corax (karikaturista) i **Vladimir Jokić** (novinar i pisac)
Svetislav Basara (pisac i kolumnista lista Danas)
Dragan Bjelogrić (glumac i reditelj, prijatelj lista Danas)
Aleksej Kišjuhas (sociolog, kolumnista lista Danas)
Miša Brkić (komentator Danasa) – Otvoreno pismo Ani Brnabić: Dva i po meseca bez odgovora
- Poslednja reč: **Dragoljub Draža Petrović** (glavni i odgovorni urednik lista Danas)

NEDELJA 27.10.

Dečiji Dan

- 10.00 do 16.00 časova – **Izložba pinjata od Danasa**
- 12.00 **Radionica za decu – crtanje „Kako zamišljate novinare?“**
- 13.00 **Takmičenje u razbijanju pinjate**
- 14.00 **Predstava udruženja za pomoć osobama sa smetnjama u razvoju Stari grad „Živimo zajedno“**
Dođite da se družite sa nama!

* Posetioci našeg štanda imaju priliku da od srede do petka provere svoja znanja u kvizu koji je pripremio Istinomer.rs

* Prva četiri dana od 12-19h i u nedelju od 11-15h posetioci će moći da se fotografišu ili naprave gif na Slik-Slik Srbija Photobooth

* Svi koji se učlane u Klub čitalaca Danasa na štandu Danasa na period od 12 meseci na poklon će dobiti šolju

* Svakodnevno na štandu Danasa u okviru ekološke kampanje "Budi Danas pametan" posetioci će moći da donesu iz kuće i bace plastične kese, a Danas i SBB fondacija zauzvrat poklanjaju specijalno osmišljene platnene torbe.